

Uloga lutke u socio-emocionalnom razvoju djeteta

Grubišić, Doris

Undergraduate thesis / Završni rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:541375>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-13**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

DORIS GRUBIŠIĆ

ZAVRŠNI RAD

**ULOGA LUTKE U SOCIO-
EMOCIONALNOM RAZVOJU DJETETA**

Zagreb, rujan 2018.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKE STUDIJE
(Zagreb)

ZAVRŠNI RAD

Ime i prezime pristupnika: Doris Grubišić

TEMA ZAVRŠNOG RADA: Uloga lutke u socio-emocionalnom razvoju djeteta

MENTOR: Doc. dr. sc. Iva Gruić

SUMENTOR: Maša Rimac Jurinović

Zagreb, rujan 2018.

Sadržaj

SAŽETAK	I
SUMMARY	II
1. UVOD	1
2. LUTKARSTVO	2
2.1. Povijest lutkarstva	2
2.2 Hrvatsko lutkarstvo	3
3. LUTKA KAO SREDSTVO SOCIO-EMOCIONALNOG RAZVOJA	5
3.1. Vrste scenskih lutaka.....	6
3.1.1. Marionete	6
3.1.2. Štapne lutke.....	7
3.1.3. Ručne lutke	8
3.2. Lutka u rukama odgajatelja	11
4. LUTKA U SOCIO-EMOCIONALNOM RAZVOJU DJETETA	12
4.1. EMOCIONALNI RAZVOJ	13
4.1.1. Lutka u poticanju emocionalnog razvoja djeteta	14
4.2. SOCIJALNI RAZVOJ	16
4.2.1. Lutka u poticanju socijalnog razvoja djeteta	17
5. INTERVJU S ODGAJATELJICOM	18
6. ZAKLJUČAK	20
LITERATURA	21
ŽIVOTOPIS	22

Izjava o odobrenju za pohranu i objavu ocjenskog rada

SAŽETAK

Tema rada je uloga lutke u razvoju djeteta, a cilj je prikazati kako ona utječe na socio-emocionalni razvoj djeteta. Budući da je svijet lutaka, svijet mašte koji nema granice, lutka je sredstvo koje najbolje utječe na dijete i s kojom se dijete može poistovjetiti. Na početku rada, opisano je lutkarstvo, čiji je najvažniji čin oživljavanja neživog sredstva preko glumca – animatora tj. lutkara. Opisana je i povijest lutkarstva čiji se počeci javljaju još na Dalekom istoku. U Europi, lutkarstvo se razvija u 16. i 17. stoljeću. Nadalje, budući da su lutke izvrsno sredstvo za motivaciju, poticaj za bogaćenje djetetova emocionalnog, socijalnog i spoznajnog razvoja opisane su i vrste lutaka koje se mogu podijeliti u dvije osnovne skupine, a to su marionete i ručne lutke. Osim scenskih lutaka, lutka može biti bilo koji predmet kojeg oživimo pokretom i animacijom. Također prikazat će se kakvu ulogu ima odgajatelj i što sve može postići i otkriti s lutkom u ruci. Lutka pomaže u poticanju socijalizacije, budući da kroz lutku dijete lakše komunicira verbalno i neverbalno. Pomaže u rješavanju sukoba, pomaže da dijete prebrodi strahove i izrazi svoje želje. Također veliki uspjeh lutka u ruci odgajatelja pokazuje u učenju osnovnih stvari od pranja ruku, zubi, do osnova bontona. Kroz sve to lutka pokazuje kako ima utjecaj na socio-emocionalni razvoj djeteta. Dijete može razviti sigurnu privrženost, nesvjesno razvijati empatiju, smisao za pravednost, suradnju i uzajamnost. Lutka može pomoći u izgradnji samostalnosti i samopouzdanja. Zato u djetetovoj aktivnosti s lutkom možemo prepoznati različite društvene vještine i sposobnosti za koje nismo bili ni svjesni da ih dijete ima i da ih je razvilo.

Ključne riječi: scenska lutka, igra, razvoj djeteta, emocije

SUMMARY

The theme of work is the role of a puppet in a child's development, and the goal is to show how can a puppet influence in social - emotional development of a child. Knowing that a world of puppets is a world of imagination with no boundaries, a puppet is the best tool of influence on a child, with whom can a child identify to. On the beginning of this thesis , puppetry is described, which most important role is to reanimate the unliving tool through the actor (the puppetier). The history of puppetry is described, and it's begginings is first recorded in Far East. In Europe, puppetry beggining's is first recorded at the beggining of the 16th century, and through the 17 th century. Furhermore, because the puppets are great tool for motivations, encouragment, to fullfill the child's emotional, social and development, the puppets are described in different types, that can be devided in two basic groups: marionets and hand puppets. Besides scene puppets, a pupett can be any kid of object that we reanimate with some kind of movement or animation. In additon, we will show you what kid of role an educator has, and everything that he can achieve and show with a puppet in his hand. A puppet helps social encouragement, because through puppet, a child can easily communicate verbaly and unverbaly. It helps child to overcome fears and express wishes. In addition, a puppet's great success in a hands of an educator is reflected in basic things like tooth brushing, washing hand's, and bacic social behaviour. Through all of that, a puppet shows it's influence on social-emotional child's development. A child can develop a safe affection, unconsciously develop emphaty, sense of righteousness, cooperation and reciprocity. A puppet can help in development of independence and self-confidence. That is the reason why in a child's activity with a puppet we can recognize different social skills and abilitys , of which we were not aware that a child has or has developed

Key words: scene puppet, play, child development, emotions

1. UVOD

Jedno od najbitnijih ishodišta lutke je igra, posebice igra djetinjstva. Svijet igre i svijet lutaka dva su najmaštovitija svijeta. Igra djetetu nesvjesno pridonosi razumijevanju pojava u svijetu i u sebi. Kroz igru dijete uči, upoznaje i otkriva nove stvari i nepoznanice. Svijet koji ne poznaje granice između živog i neživog, između stvarnosti i mašte, svijet koji je prožet humorom, fantazijom možemo nazvati svijetom lutaka. Lutka nenametljivo razvija i oslobađa djetetovu maštu i kreativnost te potiče stvaralaštvo razvojem novih igara. Bez animatora, lutka je samo prazna forma, a u njegovim rukama neživi predmeti dobivaju svoj život. Scenska lutka kao i kazalište lutaka najbliže je djeci jer je najpogodnije za prikazivanje bajki, fantastike i čudesnih prizora. Scenska lutka u dječjem vrtiću svojom profinjenošću dovodi dijete u stanje uzbuđenosti i razigranosti. Pokreće djetetov misaoni, socijalni, emocionalni svijet i omogućuje da riječima izrazi svoj intimni doživljaj svijeta (Pokrivka, 1985).

Dijete je za lutku emotivno vezano od svoje najranije dobi. Upravo zbog te emotivne veze, djeca pridaju više važnosti poruci koju lutka prenosi. Prema tome, lutka preuzima ulogu posrednika u komunikaciji između djece i odraslih jer u simboličnoj igri s lutkom, dijete svoj realni svijet može mijenjati po svojoj volji, kroz igru lutkom može pokazati svoje strahove, želje... Djeca se u igri rješavaju napetosti, stječu nove spoznaje o sebi i o svijetu oko sebe. Promatrajući dječju igru možemo otkriti puno o djetetu.

Upravo je cilj ovoga rada prikazati kako lutka utječe na dijete, u ovom slučaju na socio-emocionalnom području razvoja te na koje se sve načine ona može primijeniti u radu s djecom.

2. LUTKARSTVO

Kazalište lutaka jedan je od kazališnih oblika, poput drame, opere ili baleta. Tvorac scenskog lika u kazalištu lutaka je glumac – animator, a građa lika je glas i lutka. lutka će živjeti na sceni i svojom igrom graditi svijet mašte pomoću sredstava namijenjena za to. Kreacijom lutaka, animacijom, izborom i obradom teme, na sceni se pojavljuju igre pogodne samo za lutku. Najvažniji čin lutkarstva, kao grane scenske umjetnosti je u poetskom činu oživljavanja neživog sredstva preko glumca – animatora tj. lutkara.

Kazalište lutaka ima mnogo zajedničkog s glumačkim kazalištem ili dramskim kazalištem. To su elementi poput izvođača, dramskog djela, publike, no ipak lutka je jedinstvena i neponovljiva, oblikovana je za svoju ulogu. Kod glumačkog kazališta glumac može mijenjati svoje raspoloženje, izraze lica dok lutka ne može. Njezini pokreti su nezgrapni, prenaplašeni, ali lutka ipak u čovjeku postiže probuditi emocije i toplinu poput živog glumca. (Pokrivka, 1985.) Kazalište lutaka kao i svaka druga umjetnost ima svoju društvenu funkciju. Zadaća mu je spojiti estetske doživljaje, pročistiti ukus gledatelja, probuditi maštu i kreativnost kod pojedinca. (Glibo, 2000)

2.1. Povijest lutkarstva

Povijest lutkarstva i njegovi počeci sežu u najstarije civilizacije. Od davnina lutkarstvo je svoje mjesto pronašlo na Dalekom istoku. Tamo je imalo sve uvjete za nesmetani razvoj. U Europu lutkarstvo je došlo kao zanimljiva i egzotična novina, ponegdje kao i konkurencija živome kazalištu. U Indiji nailazimo na prve lutke koje su se širile prema Kini i Japanu na jednu stranu, a preko Egipta do stare Grčke na drugu stranu. Da su lutke bile vrlo popularne govori nam činjenica da su ih u svojim djelima spominjali Aristotel, Platon i Herodot, a mnogi umjetnici kasnije posvetili su im djela ili su imali svoje lutkarsko kazalište (Andersen, Byron, Goethe, Goldoni, Haydn, Pirandello). Iz Rima, lutke su se proširile cijelom Europom. (Pokrivka, 1985.)

U Indiji Viduška, a u Hrvatskoj poznat kao Petrica Kerempuh glavni je junak u čijem liku susrećemo praoca svih narodnih heroja lutkarskog kazališta cijelog svijeta, a koji u svakoj zemlji ima drugo ime. U Europi se 16 i 17 stoljeću lutkarstvo počelo razvijati sve jače, no ono je većinom bilo usmjereno na lutke marionete.

Početak 20. stoljeća došlo je do razvijanja kazališta lutaka, koje je svoj rad prilagodilo za dječju publiku te je zbog toga daleko zaostajalo za kazalištem sa živim glumcem. Da bi kazalište lutaka zamijetio i odrasli gledaoc moralo je potražiti velike dramatičare, glumce,

umjetnike i muzičare. “Nakon nekog vremena dramaturgija kazališta lutaka počinje se bitno razlikovati od dramaturgije živog kazališta, jer kazališna lutka prestaje biti vjerna kopija nekog lika, ona postaje njegov simbol,, (Pokrivka, 1985, str. 6).

U igri s lutkom otkrivene su mogućnosti stilizirane igre, pronašle su se posebnosti u pokretu i govoru. Neobična je čar upravo u oživljavanju neživog preko glumca lutkara, lutkina dušotvorca. Ljepota lutke i njezino oživljavanje jest ono što može zadržati čovjeka da se godinama bavi poslom o kojemu nije ni razmišljao.

„Zato kazalište za djecu i mladež ima osim drugih još i poseban zadatak: da bude odraz upravo njihova života, da rješava problem djetinjstva i problem prerastanja djeteta u mlada, a mlada u zrela čovjeka i da tako obuhvati ono najosjetljivije doba u životu čovjeka doba..“(Glibo, 2000, str.136)

2.2 Hrvatsko lutkarstvo

U Hrvatskoj se lutkarstvo razvijalo na sajmištima i u obiteljskim izvedbama, profesionalno tek između dvaju svjetskih ratova i to najprije u Zagrebu. Nadalje se počelo razvijati u Splitu, Zadru, Osijeku i Rijeci. Osnivanje Gradskog kazališta lutaka u Splitu, 1945. godine smatra se prekretnicom u povijesti našeg lutkarstva, jer njime započinje kontinuirana lutkarska produkcija u Hrvatskoj. (Glibo, 2000) Prve javne lutkarske predstave na hrvatskom jeziku počinju se povremeno odvijati od 1916. godine u Zagrebu. Predstave su se održavale na Britanskom trgu u kući obitelji Velimira Deželića, a održavane su u marionetskoj tehnici.

Slika 1. Marionetska tehnika- <http://www.eltangoteespera.com/2012/01/marioneta.html>

1920. osnovan je Teatar marioneta. Utemeljitelji su Velimir Deželić, Božidar Širola te Mladen Širola. Toj grupi uvažениh stvaratelja pridružio se i Dragutin Domjanić kojemu je

grupa pomogla da zajedničkim snagama uprizore njegovo djelo zvano „Petrica Kerempuh i spametni osel“. Tom predstavom je započelo kontinuirano izvođenje i postojanje lutkarske scene u Hrvatskoj. Pri samom osnutku Teatra marioneta, rezultati nazočnosti su ponekad nadilazili i predstave u Hrvatskom narodnom kazalištu. Rayni naslovi, tada, izvođenih predstava su zadržani do danas poput Crvenkapice, Postolara i vraga, Trnuružice, Snjeguljice.. (Glibo, 2000.)

Koliko je poznato, organizacijske nesuglasice među članovima Marionetskog kazališta dovele su do njihovog razdvajanja, tako da jedna grupa nastavlja radom pod nazivom Teatar marioneta, a druga grupa osniva Umjetnički klub Marionetsko kazalište. Oba kazališta djeluju do 1928./ 1929. godine kada na nekoliko godina zamire svako postojanje lutkarskih scena u Zagrebu.

1935. godine Teatar marioneta obnovljen je, a Mladen Širola postavljen je za voditelja. I dalje se njeguje marionetska tehnika, a većina Širolinih tekstova ostala je godinama repertoarom za ostala kazališta posvećena djeci. Kazalište zbog financijskih problema, prestaje djelovati krajem 1937. godine.

Za razliku od zagrebačkog lutkarstva koje se oslanjalo na njemačko i francusko lutkarstvo, u Splitu, Osijeku i Rijeci veliki utjecaj imale su češke lutke, a posebice one iz Praga. Pored zagrebačkog Teatra marioneta, splitsko lutkarstvo je najdužeg trajanja. U Splitu su uspješno spojili talijansku tradiciju s češkim lutkarstvom. Predstave su se uspješno izvodile sve do 1939. godine. Na Sušaku se nalazila jedina scena s koje je odjekivala hrvatska riječ, dok se u Rijeci nastavila tradicija lutkarskih predstava na talijanskom jeziku. Također u Rijeci se nalazi najmlađe profesionalno lutkarsko kazalište u Hrvatskoj čije je izvorno ime bilo Domino. U Osijeku su postojala i djelovala istodobno četiri lutkarska kazališta. Velika želja da Osijek dobije pravu lutkarsku i dječju scenu ostvarila se 1958. godine kada se kazalište profesionalizira te dobiva ime Dječje kazalište „Ognjen Prica“. Snažni utjecaj na estetiku osječkog lutkarstva imalo je češko i slovačko lutkarstvo. Dječje kazalište u Osijeku svojom je aktivnošću pridonijelo da postane domaćinom „Susreta lutkara i lutkarskih kazališta Hrvatske“, poznatijim pod nazivom SLUK (Glibo, 2000).

3. LUTKA KAO SREDSTVO SOCIO-EMOCIONALNOG RAZVOJA

“Lutka zna što radi. Lutka je pametna. Lutka je savršena. Ona je uvijek samo ono što treba biti. U naš svijet bezdušnosti i dvoličnosti ona dovikuje: Ja sam jedina iskrena! Ja jedina stvarno imam dušu!,,

(Paljetak, 2007, str. 8)

Prema Ivon (2010), iskustva s upotrebom lutke u dječjem vrtiću i školi pokazuju da je lutka izvrsno sredstvo za motivaciju, snažan poticaj za bogaćenje djetetova emocionalnog, socijalnog i spoznajnog razvoja. Uključivanje lutke u ostvarenje odgojno-obrazovnog procesa može pružiti mnoštvo mogućnosti za pedagoško kreativan pristup. Lutka kao vizualno, taktilno i čujno sredstvo potaknut će djetetovu osjetljivost za poticaje iz okoline, te potaknuti komunikaciju s odgojiteljem i vršnjacima.

Pojam lutka podrazumijeva bilo koju figuru namijenjenu dječjoj igri, modnu lutku, plastičnu, porculansku lutku i scensku lutku (Županić Benić, 2009).

Kroflin i Majaron (2004) u svome djelu „Lutka... divnog li čuda!“ nabrajaju pojedine vrste lutaka a započinju s animiranim igračkama i svakodnevnim predmetima koji mogu predstavljati jednostavnu lutku s metaforičkom funkcijom. Nadalje spominju plošne lutke, humanete - velike lutke na tijelu, sjene i na kraju marionete.

U ovome radu, najveći je naglasak na scenskoj lutki koja se kao takva, može pojavljivati u različitim oblicima. Scenska lutka je moćno sredstvo i pomagalo za rad s djecom.

Lutka je neživa, ona se oživljava pokretom i tako omogućuje prelazak intimnoga, iskustvenoga, nesvjesnoga, na onoga koji se igra i na gledatelje. Prijenosom lutkareve energije na predmet – oživljava ga svojim pogledom i rukama – lutka dobiva novo simboličko značenje, postaje novo biće.

„Dosad smo izrađivali lutke, a onda ih oživljavali dajući im svoj pokret i glas. To se zove ANIMACIJA. ANIMA na latinskom znači DUŠA, a animirati znači lutki udahnuti dušu, to jest oživjeti je!“ (Kraljević, 2003, str. 33)

3.1. Vrste scenskih lutaka

Prema Kraljević (2003) svaka lutka koju dijete može pokrenuti i animirati postaje scenska lutka. Scenska lutka potaknuti će emocije kod djece, a one su pokretač svakog stvaralaštva. Također može pokrenuti djetetov govor, maštu, želju za stvaranjem, motivirati dijete da izrazi svoje osjećaje, otkriti nove talente. Odgajatelj ili druga odrasla osoba treba biti djetetu potpora, treba znati ponuditi u pravo vrijeme, ali i ostaviti dovoljno prostora kako bi dijete moglo samo djelovati.

U knjizi „Lutkarstvo i scenska kultura“ scenske lutke, autor Dr. Rajko (Matin) Glibo, dijeli lutke u dvije osnovne skupine. Prvoj skupini pripadaju marionete, a drugoj skupini pripadaju ručne lutke.

Prema Županić Benić (2009) lutkarstvo se kao umjetnost prikazuje kroz pojedine vrste lutaka kao što su: lutka na koncima poznatija kao marioneta, ručna lutka gdje pripadaju ginjol lutka i lutka zijevalica, štapna lutka gdje je glavni predstavnik javajka, plošna lutka (kazalište sjena) i maska.

3.1.1. Marionete

Marionete ili lutke na koncima, najsloženije su od svih lutkarskih formi. Na početku, za vrijeme Egipćana, Grka i Rimljana bile su vrlo jednostavne, a pokreti minimalni. Bile su animirane šipkom koja se kretala od glave, a noge i ruke su na principu inercije postigle pokrete koji su nalikovali na hod. Izrađivale su se od drveta, a u današnje vrijeme izrađuju se i od žice, pluta.. (Glibo, 2000)

Marioneta se može opisati kao mobilna figura, mehanizam koji pokreću konci te zbog toga ima vrlo specifičan načina kretanja. Tijelo lutke obično je pojednostavljena kopija čovjeka, životinje ili izmišljenog lika. (Županić Benić, 2009)

Prema Kroflin i Majaron (2004) marionete predstavljaju manipulaciju, budući da je osoba uvijek iznad lutke i prisiljava ju na kretanje.

Najveće mane ovih lutaka su u tome što jedna osoba ne može animirati više od jednog lika istovremeno, izrada je zahtjevna i komplicirana, ali i animacija marionetama je vrlo teška. Također, upotreba zahtjeva i dobro poznavanje lutke i njenog animiranja od strane animatora.

Slika 2. Marionete- <http://titerestic.blogspot.com/2013/11/tipos-de-titeres.html>

3.1.2. Štapne lutke

Pojam štapne lutke obuhvaća skupinu različitih tipova, od onih najjednostavnijih kao što su svakodnevni predmeti koji nas okružuju, a imaju štap kao sastavni dio i njime ih možemo animirati, do onih složenih s razrađenim mehanizmom kretnji. Štapne lutke su najjednostavnije za animaciju, stoga su veoma praktične, posebice u radu s djecom jer ih ne opterećuje složen mehanizam.

Najpoznatija među štapnim lutkama je lutka javajka. Dolazi s otoka Jave i najviše se upotrebljavala u Kini i Japanu. Originalna lutka izrađena je od drva, gdje štap prolazi kroz tijelo i tako pokreće glavu lutke. Budući da ruke imaju zglobove, one se pokreću pomoću dva štapa pričvršćena za šake javajke. U današnje vrijeme javajka je jedino zadržala tehniku animiranja. Tijelo javajke sastoji se od košuljice od platna, a ispod košulje je smještena ruka animatora. Kada je riječ o lutki koja predstavlja životinju, mehanizam je kompliciraniji i individualan, no ipak zajedničko im je da postoji glavni štap nosač za cijelu lutku. (Pokrivka, 1985.)

Slika 3. Javajka- http://www.konicekhobby.estranky.cz/fotoalbum/loutka-javajka----pierot/img_20160213_165312.html

3.1.3. Ručne lutke

Lutke za čije je pokretanje važna lutkarova ruka nazivaju se ručnim lutkama. Toj skupini pripadaju ginjol, zijevalice i prstolutke. (Vukonić-Žunić i Delaš, 2006.)

„Specifične vrste ručnih lutaka jesu: gigantske (ako se navlače na glavu, onda se zovu naglavne lutke), mimičke lutke (mehaničke lutke), plošne, lutke na prstima, itd.“ (Glibo, 2000, str. 120)

Ginjol lutka jedan je od glavnih predstavnika ručnih lutaka. Ginjol lutku lutkar navlači na ruku kao rukavicu, svojim kažiprstom upravlja lutkinom glavom, srednjim ili malim prstom upravlja jednom rukom lutke, a palcem upravlja njezinom drugom rukom. Najizraženiji lutkini dijelovi su glava i ruke koji su u odnosu na tijelo uvećani kako bi bili vidljivi. Ginjol obično nema noge jer mu nisu potrebne, ako su i dodane tijelu onda slobodno vise. Izrađuje se od različitog materijala poput drveta, papira, trikoa i slično. Kostim lutke treba biti jednostavan kako bi do izražaja došle ruke i glava. Duljina kostima koji je navučen na ruku lutkara trebao bi sezati do lakta. Kostim se izrađuje od tkanine koja je mekana i podatna kako bi lutkar mogao što jednostavnije pokretati lutku. (Glibo, 2000.)

Slika 4. Ginjol lutka- <http://www.pjetlic-zlatokrijestic.com.hr/>

Nadalje, zijevalica je ručna lutka koja se, poput ginjola animira navlačenjem na ruku. Njezina posebnost je u tome što lutkarovi prsti otvaraju i zatvaraju lutkina usta. Upotrebljava se kada je kod karaktera najizraženiji govor ili kad govor nosi najveću poruku. Raspon složenosti te vrste lutaka je vrlo širok i kreće se od najjednostavnijih zijevalica načinjenih od čarape, pa sve do vrlo složenih lutaka namijenjenih televizijskoj i filmskoj produkciji. Jedna od najpoznatijih emisija s ovakvim lutkama je „The Muppet Show.“

Glava zijevalice kreirana je tako da su usta najistaknutiji dio lica. Usta zijevalice kreirana su tako da se mogu otvarati i zatvarati čime se postiže dojam da lutka doista govori. Oči na zijevalici također mogu biti pomične. Lutka pritom može gledati lijevo-desno ili gore-dolje, zatvarati i otvarati kapke. Tijelo zijevalice nije toliko bitno, ako ga lutka ima ono je većinom trodimenzionalno. (Županić Benić, 2009.)

Slika 5. Zijevalica- <http://www.roditelji.hr/vijesti/premijera-mace-papucarice-u-zkl-u/>

Važno je spomenuti i lutke sjene koje se najčešće rade od kože, papira, pergamenta, ali i od plastičnog materijala. One su specifičan oblik scenskih lutaka. One za razliku od ostalih lutaka zapravo nikada nisu direktno vidljive publici, već je vidljiva samo njihova sjena. Može se reći da je lutka sjena samo iluzija lutke. Lutke sjene obično su dvodimenzionalne, plošne. Lutke sjene lako podnose pripovijedanje ili samo glazbu jer djeluju poput pokretnih slika. Lako se mogu izrađivati s djecom te pružaju mnogo mogućnosti istraživanja odnosa svjetlosti i sjene kroz igru. (Pokrivka, 1985.)

Također najjednostavniji oblik kod kojega ne trebamo ništa izrađivati, jest igra sjena naših ruku na zidu. Sjene koje stvaramo putem ruku sastoje se većinom od životinjskih i ljudskih silueta. Dinamika postizemo izmjenom likova, odnosno stvaranjem lika te preobrazbom. Takva igra vrlo je jednostavna jer sve što nam treba za njezinu izvedbu su ruke, izvor svjetlosti i platno.

Slika 6. Lutke sjene- http://os-imerz-zg.skole.hr/?news_id=783

3.2. Lutka u rukama odgajatelja

„Uporaba lutke u odgojno-obrazovnom radu ovisi o odgojiteljevom mišljenju o njoj. Mnogi odgojitelji smatraju da je lutka „dječja stvar“ i da je ne treba posebno nuditi djetetu. No, odgojitelji koji je svakodnevno koriste u odgojno-obrazovnom radu vide mnoge njezine prednosti u komunikaciji s djecom i u poticanju njihove igre.“ (Ivon, 2010, str. 74)

Ono što je najbitnije za početak rada i korištenja lutkom je odgajateljevo povjerenje u nju. Odgajatelj mora biti svjestan da lutke zauzimaju jako veliki značaj u djetetovom životu i u njihovoj mašti.

Predškolsko razdoblje je vrijeme kada se najintenzivnije razvijaju psihofizičke sposobnosti. Uspostavlja se emocionalna stabilnost, izgrađuje se djetetov identitet te dijete počinje graditi svoj pogled na svijet. Već u jasljičkoj dobi, od 1 do 3 godine, odgajatelj usmjerava dijete na stvaralačke igre s lutkarskim elementima. U najranijoj dobi to su igre s prstima na rukama, pa sve do animacije igračkaka (Ivon, 2010).

Lutka je sastavni dio dječjeg života. Kroz lutku dijete razvija najbolje strane svoje ličnosti. Lutka nudi djetetu sudjelovanje u zamišljenom svijetu koji sam stvara u igri. Dijete koristi lutku onako kako ono želi i najčešće onako kako ne može u stvarnom svijetu. Zato su lutke vrlo privlačne djeci. U skupini, zajednička igra je znak socijalizacije. Djeca usvajaju granice vlastitih sposobnosti, stječu osjećajna iskustva, uče se društvenom prihvatljivom ponašanju i slično. Nadalje Ivon (2010.) navodi kako odgajateljeve improvizacije i dramatizacije sa scenskim lutkama, čiji je scenarij rješavanje sukoba, potiče djecu na razmišljanje kako i zašto nastaju sukobi. Lutka daje odgovor na mnoga pitanja, a kroz igru s lutkom djeca lakše dobivaju odgovore. Lutka može lakše riješiti nesporazum nego izravno verbalno upozorenje. Uz pomoć

lutke odgojitelj može lakše komunicirati i stvoriti suradničku atmosferu. Može se više približiti djeci i time steći njihovo povjerenje.

U ruci odgajatelja i u ruci djeteta, lutka zajedno s djetetom može otpjevati nešto, recitirati neki tekst, brojiti brojalicu, ispričati priču. Također lutka može provjeriti je li dijete nešto upamtilo, to ponoviti, može pohvaliti dijete i pružiti mu pozitivni povratni odgovor. Naravno lutka može istaknuti ono najbolje kod djeteta i na kraju dobro ga nasmijati. Ivon (2010.) prema N.Renfro navodi najznačajnije vrijednosti koje lutka ostavlja na dijete. Dijete vrlo brzo nauči vidjeti sebe kao osobu čije su kreacije jedinstvene, lutka pomaže da se dijete osjeća samouvjerenom i vrijedno. Pomaže razvoju govora kroz verbalno izražavanje. Nadalje dramske igre s lutkom pomažu djeci razlikovati san od stvarnosti, te pruža mogućnost da dijete bude ono što bi voljelo biti.

Pomoću lutke odgajatelj će demonstrirati i potaknuti ponašanje koje želi da djeca nauče. Od pranja ruku prije jela, pranja zubi te osnovama bontona. Tako odgojitelj potiče razvoj kulturno higijenskih i radnih navika kod djeteta. Lutka postaje dio svakodnevnice u vrtiću. Budući da dijete uči prema modelu, nakon obitelji, odgajatelji su najvažniji modeli učenja ponašanja u životu djece. U ranom djetinjstvu i u predškolskoj dobi oponaša različite aktivnosti odraslih te ih tako i uči. Odgajatelj s lutkom u ruci je i više nego dobar model i primjer djetetu.

Osnovna zadaća suvremenog odgajatelja je da djeluje kao istraživač svoga rada s djecom. Odgajatelj treba promatrati, bilježiti, organizirati odgojno-obrazovni proces, a to će uspješnije postići kroz mnoge uloge s lutkom. Praćenjem dječje igre lutkom, odgajatelj će dobiti uvid u djetetov razvoj, ali i u brojne vidove vlastitoga rada u skupini.

4. LUTKA U SOCIO-EMOCIONALNOM RAZVOJU DJETETA

Osim obitelji, veliki utjecaj na djetetov socio-emocionalni razvoj imaju vršnjaci. Interakcija i igra s vršnjacima u predškolskoj dobi doprinosi socijalnoj kompetenciji, manjoj agresivnosti i pozitivnim prosocijalnim vještinama i ponašanjima. U okviru socio-emocionalnog razvoja, kao najvažniji oblik razvoja djeteta smatra se privrženost.

„Privrženost je čvrsta emocionalna veza između djeteta i odrasle osobe (skrbnika), najčešće majke, koju dijete pokazuje izrazima sreće i nježnosti prema skrbniku, izljevima straha kada se odvađa od skrbnika i traženjem utjehe i sigurnosti u zagrljaju skrbnika u svim nepoznatim i opasnim situacijama.“ (Starc, Čudina-Obradović, Pleša, Profaca, Letica, 2004, str. 38)

Kako bi dijete sigurno uspostavilo privrženost odgovorna je okolina koja djetetu mora osigurati brigu jedne osobe koja će zadovoljavati djetetovu potrebu za fizičkim kontaktom i pružiti mu osjećaj sigurnosti. Sigurno privrženica djeca spoznajno su bolje razvijena, bolje surađuju s drugom djecom i rjeđe pokazuju probleme u ponašanje. Međutim, ako se dijete razvija u zanemarivajućoj okolini i ne razvije sigurnu privrženost, dijete može doživjeti poremećaje poput socijalnog povlačenja, agresivnost, nesposobnost za emocionalno izražavanje, te povećano reagiranje sa strahom i tugom. Ako odgajatelj uoči da se dijete u skupini povlači u sebe, većinom je mrzovoljno i u strahu te ne želi komunicirati, lutka bi mu mogla poslužiti kao sredstvo s kojim dijete može razgovarati i na taj način saznati što je dovelo do takvog djetetova ponašanja. Lutka djetetu predstavlja neku vrstu utočišta u koje se može skloniti pa tako sramežljivo dijete ondje može pronaći motivaciju kako bi počelo govoriti, otkriti svoje tajne lutki ili izražavati osjećaje. Ona pomaže djetetu da izbjegne stresne odnose, posebice s odraslima, a prema djetetovom odabiru lutke možemo mnogo saznati o njemu.

Proučavajući i promatrajući rani razvoj djeteta, psihoanalitičar Donald Winnicott, objasnio je djetetovu potrebu za tzv. prijelaznim objektom, koji olakšava djetetovo odvajanje od majke. Prema tome prijelazni objekt može biti krpica, jastučić, plišani medvjedić ili lutka, od koje se dijete ne želi odvojiti pri odlasku u vrtić. U nepoznatoj sredini, prijelazni objekt predstavlja poveznicu s majkom i jedinu sigurnost. (Bastašić, 1988.)

Prema Kraljević (2003), lutka je igračka koja zaokuplja pozornost djece te pokreće njihove emocije i kreativnost. Zato je lutka vrijedno sredstvo za poticaj djetetovog socijalnog, emocionalnog i spoznajnog razvoja.

4.1. EMOCIONALNI RAZVOJ

„Emocije su jedan od najvažnijih činitelja koje utječu na cjelokupno funkcioniranje pojedinca i imaju glavnu ulogu u interpersonalnom životu.“ (Brajša-Žganec, 2003, str. 15)

Emocionalni razvoj jedan je od najvažnijih procesa u razvoju ličnosti. Dijete predškolske dobi ima različite emocije od odrasle osobe. Dječje emocije su spontane i jednostavne, česte su i kratke, dijete svoje emocije pokazuje otvoreno što omogućava lakši uvid u njegov svijet. (Starc, Čudina-Obradović, Pleša, Profaca, Letica, 2004.)

Faze emocionalnog razvoja mogu se podijeliti u tri osnovne skupine, a to su: faza usvajanja emocija, diferenciranje i transformacija emocija. Faza usvajanja emocija odvija se u ranom djetinjstvu. Od rođenja dijete može pokazati svoje osjećaje, te uči pokazati i kontrolirati svoje emocije. Šest je osnovnih emocija koje su prisutne u ranom djetinjstvu. To su radost, ljutnja,

strah, tuga, gađenje i iznenađenje. Nadalje diferenciranje emocija označava povezivanje i odvajanje osjećaja prema određenom ponašanju. U ranom djetinjstvu djeca u interakciji s bližnjima izražavaju svoje emocije, oponašaju roditelje i tako stvaraju obiteljske obrasce ponašanja. Djeci je ipak potrebno određeno vrijeme da nauče potiskivati nepoželjne emocionalne iskaze, te naučiti kako diferencirati svoje osjećaje kako bi udovoljili okolini. (Brajša-Žganec, 2003.)

„Pokazatelji dobrog emocionalnog stanja djeteta su dječja sposobnost kontroliranja širokog dijapazona emocionalnih doživljaja i prikladnih reakcija u tim emocionalnim situacijama.“(Brajša-Žganec, 2003, str. 18)

U fazi transformacije emocija, dolazi do povezivanja emocionalnog iskustva i verbalizacije emocija. Emocionalna komunikacija utječe na dječji socijalni i emocionalni razvoj. Prve emocije koje dijete iskazuje je uгода i neugoda. Ugodu dijete iskazuje smiješkom i vokalizacijom, dok neugodu koja se smatra negativnim emocionalnim stanjem iskazuje plačom i gađenjem. Prema tome se može vidjeti prisutnost osnovnih emocija u ranom djetinjstvu.

4.1.1. Lutka u poticanju emocionalnog razvoja djeteta

U djetetovoj igri s lutkom možemo puno saznati i otkriti o njemu. Dijete se može poistovjetiti s lutkom, s njom voditi monolog ili dijalog. Dijete s lutkom može oponašati situacije u obitelji ili odgojnoj skupini koje je čulo ili vidjelo, a nije sudjelovalo, time možemo otkriti kako i o čemu dijete razmišlja. Dijete preko lutke može izraziti svoje emocije, može s njome raspravljati i razgovarati i time lutka pomaže djetetu da se emocionalno opusti i rastereti. Pažljiv odgajatelj može prepoznati poruku u djetetovoj igri s lutkom, jer je moguće da ta poruka nikada ne bi nastala u izravnoj komunikaciji s djetetom. Lutka je za dijete posebna jer ona jedina ima potpuni pristup u djetetov unutarnji svijet i time omogućuje komunikaciju s vanjskim svijetom.

Nadalje autor Majaron (2004) navodi kako lutka može biti korisna za prevladavanje frustracija, budući da joj dijete povjerava svoje želje, strahove i probleme. Kada je riječ o lutkarskim igrokazima, dijete u njih može unijeti svoje osjećaje i emocije. Dramske aktivnosti i igre s lutkama pomažu u razvijanju individualnih sposobnosti. Doprinose vještini komuniciranja s okolinom i doprinose u građenju pozitivne slike o sebi. Uz to ponekim lutkarskim igrokazom možemo pripremiti djecu za situacije u kojima se još nisu našli. Lutke mogu nekada prikazivati i opasne situacije, kako bi djeca znala odgovoriti pravilnom reakcijom. Tako im se može prikazati razgovor s nepoznatim ljudima, kako se ne smiju odvajati od svojih

roditelja, kako ne smiju sami izaći iz vrtića bez roditelja ili odgajatelja. Također, mogu se prikazati i opasnosti koje donosi promet. Igre s lutkom mogu ublažiti, većinom najveće dječje strahove, a to su odlazak zubaru ili liječniku. U ulozi liječnika dijete će lakše razumjeti nužnost neugodnih postupaka te tješeci lutku pacijenta dijete tješi sebe, što smanjuje strah u stvarnim situacijama.

Nadalje, odgajatelj s lutkom u ruci može utjecati na razvoj empatije kod djeteta. „Empatija je emocionalni odgovor uživljavanjem u emocije koje dijete primjećuje u drugoga.“ (Starc, Čudina-Obradović, Pleša, Profaca, Letica, 2004, str. 36) Budući da na razvoj empatije uvelike utječu roditelji i odgajatelji, lutka kao model za oponašanje može poticati dijete na razumijevanje tuđih emocija, da zna kako drugoga utješiti i pristupiti mu u teškim trenucima. Važno je spomenuti, ako odgajatelj pretjerano vodi i sudjeluje u djetetovoj samostalnoj igri s lutkom, može sputavati dijete u razvijanju njegove kreativnosti i mašte. Ako dijete samo izradi lutku, bit će ponosno na sebe i imat će osobni odnos prema lutki, koja je oživljena njegovom maštom i energijom.

Kada su u pitanju sramežljiva i povučena djeca, lutka može pružiti hrabrost da se dijete lakše uklopi i uključi u skupinu i u komunikaciju.

Vlasta Pokrivka osnivačica Lutkarskog kazališta Kvak i autorica, u svome djelu „Dijete i scenska lutka“ opisala je primjer s dječakom koji u vrtiću pokazuje pojačan psihomotorni nemir i agresivno ponašanje. Također saznala je kako dijete ima nemiran san i da teško zaspri noću. U takvim situacijama otac ga plaši policijom. Dječak je jednog jutra u vrtiću za vrijeme slikanja prolio posudu s bojom po svome radu i podu što ga je veoma uplašilo. Odgojiteljica ga je pokušala smiriti i hrabriti. Rad je dječak bacio u smeće. Nakon nekog vremena dječak je uzeo rad iz smeća i došao do kutića lutkarstva gdje je postavljena scena. Rad mu je predstavljao policiju, a djevojčica koja mu se pridružila s raznim lutkama predstavljala je lisicu, pticu, poštara. Njegovo pitanje prema svakoj njezinoj lutki bilo je „Spavaš li ti po noći?“ na što je djevojčičin odgovor bio da spava kad je noć i dječak bi ju pustio na slobodu. Zatim je uzeo lutku poštara i njom se igrao i pjevao, a rad je bacio u koš. Prema tome igre sa scenskim lutkama mogu pridonijeti emotivnom rasterećenju djeteta i pružiti odgajatelju uvid u djetetove problemske situacije. Djeca kroz igre s lutkom nesvjesno razvijaju smisao za pravdu, suradnju, uzajamnost. Igra s lutkom također pridonosi doživljavanju radosti nad vlastitim ili tuđim stvaralaštvom. Djeca mogu međusobno utjecati jedan na drugoga da se oslobode egocentričnosti, da postanu svjesni svoga mišljenja i ponašanja. Uz to igre sa scenskim lutkama pridonose razvoju govora. Dijete uživa u vlastitim jezičnim tvorevinama, otkriva ritam i

melodiju jezika te stvara i nove riječi. Dječje igre lutkama izvrsne su situacije da se djeca koriste svojim govornim izrazom.

„I na kraju može se zaključiti da igre djece sa scenskim lutkama u dječjem vrtiću snažno angažiraju dijete kako intelektualno tako i emotivno, da pridonose razvoju stvaralačkih sposobnosti, osobito razvoju djeteta, dijete spontano i neposredno preko lutke izražava svoj intimni doživljaj svijeta.“(Pokrivka, 1985, str. 32)

4.2. SOCIJALNI RAZVOJ

Socijalni razvoj djeteta odvija se u ozračju odnosa s odraslima i vršnjacima. To je temelj razvoja i određuje djetetovo ponašanje u dječjem vrtiću. „Prikladan socijalni razvoj zahtijeva poznavanje i razumijevanje normi, pravila i vrijednosti zajednice u kojoj pojedinac živi, kao i ovladavanje umijećima nužnim za djelotvorniju interakciju unutar te zajednice.“ (Brajša-Žganec, 2003, str. 25)

Razvoj djeteta, u procesu socijalizacije, odvija se u tri smjera: dijete stječe kontrolu nad vlastitim ponašanjem - takozvana samokontrola. Uspostavljanjem samokontrole dijete je sposobno za prilagođavanje nužnostima okolnog svijeta. Kada dijete više ne mora glasno ponavljati roditeljske naredbe ili zabrane, već su one postale njegove vlastite misli, tada započinje pravi proces razvoja samokontrole. Djetetu samokontrola može pomoći da se strpi, prepusti prednost drugima, da nauči odgoditi zadovoljenje. Nadalje u procesu socijalizacije, dijete raste i razvija se njegova osobnost te dijete stječe znanja i vještine koje mu omogućuju uspješnu interakciju s drugima. (Ivon, 2010.)

Dijete se u vrtiću susreće s vršnjacima i odgojiteljima, te s njima gradi odnose koji će predstavljati temelj daljnjega života u kojem će učeći vještine postati sve više kompetentnije na području interpersonalnih i intrapersonalnih odnosa. Vještine koje dijete uči i stječe su vještine slušanja, lijepog govorenja, traženja pomoći, vještine koje su potrebne i povezane za bolje funkcioniranje u grupi kao što su čekanje na red, slijeđenje uputa, traženje prijatelja za igru i slično. Većinom djeca uče socijalne vještine od modela iz okoline

Dijete pokazuje ponašanje i vještine za koje misli da su u danim situacijama za njega korisna. Također, ponašanja i vještine možemo podijeliti na prosocijalna ponašanja i vještine koja se smatraju poželjnima i nastoje se podupirati kod djeteta i agresivna ponašanja koja se smatraju nepoželjnima. Prosocijalne vještine koje još može usvojiti su odgovornost, empatija te ljubaznost. Djeca koja steknu i ovladaju prosocijalnim vještinama imaju manje problema u ponašanju, imaju jače samopoštovanje i veće povjerenje u okolinu. (Brajša-Žganec, 2003.)

Kada je u pitanju agresivno ponašanje koje se smatra kao nepoželjno, potrebno je djetetovu energiju usmjeriti prema prihvatljivim oblicima rješavanja situacija u kojima se ponaša agresivno. Međutim, agresivno ponašanje iako je očekivana pojava u ranom djetinjstvu i smatra se kao faza kroz koju dijete treba proći, treba ga kontrolirati. „U tim situacijama „agresivnost odigrana s lutkom“ predstavlja uspješnu strategiju uspostavljanja kontakta s djetetom. Stabilizira skupinu, olakšava uspostavljanje veza među djecom i prijelaz od stvarnih konflikata do zajedničkih aktivnosti.“ (Ivon, 2010, str. 48)

4.2.1. Lutka u poticanju socijalnog razvoja djeteta

Važna zadaća odgajatelja je pomoći djetetu, koje ima svoje vlastite norme i običaje da prijeđe i prilagodi se iz obiteljskog okruženja u grupno okruženje. Obraćanje djeci putem lutke može smanjiti teškoće socijalizacije, jer se dijete lakše usredotoči na lutku nego na odgajatelja kada govori i objašnjava. Odgajatelj pomoću lutke može unaprijediti djetetov socijalni razvoj. Pomoću lutke odgajatelj može stvoriti opuštajuću i suradničku atmosferu među djecom. Ako su djeca u sukobu, lutka može lakše izraziti i verbalizirati ljutnju i razumjeti zašto se ona javlja. Lutka može sa djetetom razgovarati o pravilima u skupini i o pravilima kada dođe do sukoba.

„Uključivanjem lutke u slične problemske i konfliktne situacije dijete lakše nauči da sporovi i njihovo prevladavanje predstavljaju dio života. Oni nisu nužno katastrofa, a suživot je moguć i nakon ružnih riječi. Uključivanjem „spora“ u zaplet lutkarske igre djeca će upoznati kompromis kao čarobno sredstvo za razrješavanje međuljudskih odnosa.“ (Ivon, 2010, str. 48)

Također lutka može popričati s djetetom i ponuditi mu pristup u rješavanju problema. Odgajatelj preko lutke može poticati djetetovu samostalnost i samopouzdanje. Lutka može djetetu pomoći u izgradnji samopoštovanja, ohrabriti ga u aktivnosti u kojoj želi sudjelovati, pomoći pronaći mjesto među vršnjacima te potaknuti razvoj osjećaja za timski rad. Lutka svakako može potaknuti djetetov osjećaj određene socijalne kompetencije. Hoće li dijete biti socijalno kompetentno, ovisi o njegovoj regulaciji emocija, poznavanju i razumijevanju okoline i socijalnim vještinama. Različite društvene vještine i sposobnosti dijete može prepoznati u aktivnosti s lutkom. Može uvidjeti koliko je vješto u pokretanju igre, može li prihvatiti prijedloge vršnjaka, može uvidjeti kako zna izraziti želje i ideje.

Djeca koja se često igraju s lutkama manje su agresivna, odgovornija su i zrelija. Mogu naučiti doživjeti pozitivna iskustva u razumijevanju različitosti i izgradnji zajedništva i

prijateljstva Ivon (2010.) preko svoga istraživanja utvrđuje da česta upotreba lutka uvelike utječe na dječje ponašanje, koje je više prosocijalno, a manje agresivno.

5. INTERVJU S ODGAJATELJICOM

U dječjem vrtiću „Srednjaci“ provela sam razgovor i intervju s dugogodišnjom odgajateljicom J.B. Iz iskustva odgajateljice, zanimalo me, prema njezinom mišljenju, čemu lutka najviše pridonosi u skupini i na što ima najveći utjecaj kod djeteta. Nekad od pitanja su bila: koriste li se lutke u SDB i koristite li ih u svojem radu? Imaju li djeca pristup njima? Koristite li lutke za rješavanje sukoba i problema? Za što ih djeca najviše koriste?

Od odgajateljice sam saznala da koristi lutke u svojoj sobi, one većinom postoje u svakoj sobi bez obzira koristio ih odgajatelj ili ne. Bilo to u kutiću lutaka gdje su većinom lutke trodimenzionalne ili pokoja scenska lutka, lutka kao takva uvijek postoji. U svojoj skupini J.B. više-manje zajedno s ostalim odgajateljicama izrađuje lutke. U starijim grupama to je interesantnije jer dijete može sudjelovati u izradi, a time se i razvijaju djetetove likovne stvaralačke sposobnosti. Razvija se djetetova mašta i kreativnost. Većinom su to plošne lutke, ginjol ili zijevalice, jer su vrlo zahvalne i jednostavne za izraditi. Kada bi izradili lutke, napravili bi i pano i prostor za lutkarske igre, improvizacije i dramatizacije. Ono što se djeci najviše sviđa su lutkarske improvizacije. Odgajateljica smatra da su improvizacije djeci najzanimljivije, jer tu nema pripreme. Cijela improvizacije temelji se na kreativnoj sposobnosti. Improvizacije se mogu pojavljivati kao monolog ili dijalog. Sve više djece voli improvizirati sa svojim prijateljima, vole imati publiku koja se rado uključuje u improvizaciju. Djeca se uče suradnji, čekanju na red, međusobno se dogovaraju i dijele uloge i lutke. Takvo što im stvara veselje, a najsretniji su kada dobiju glasan pljesak od svojih vršnjaka i odgajatelja. Kada se djeca odluče improvizirati, oni pokazuju kakav utjecaj lutka ima na njihovu spoznaju. Oni kroz svoju improvizaciju nesvjesno prođu temu koju su obrađivali tih dana u skupini i pokazuju sve što su naučili. Također uz to djeca razvijaju svoj govor i jezik. Kroz improvizacije djeca komuniciraju putem dijaloga. Oni tada izmjenjuju svoja iskustva i znanja i međusobno ih prenose jedni na druge.

U primjeru odgajateljica je zabilježila kratku dječju improvizaciju. Djeca su tada učila o cvijeću, o njegovom rastu, ali i o životinjama koje znaju sletjeti na njega. Lutka maslačak i leptir izrađeni su od papira sa djecom. Djeca su svojevrijem uzela lutke i odlučila izvesti spontanu improvizaciju.

Leptir: „Ako je strašan vjetar ne izlazim jer bi me vjetar odnio na trn i više ne bi letio.“

(*Obraća se cvijetu*) „Ti si žuti i bit ćeš lampica. Bit ćeš i bijeli, bijeli kao snijeg. Kada pada kiša, ja ostajem vani. Ja spavam cijelu zimu, a u proljeće se probudim i izađem van. Znaš kakva je muka kada te netko lovi. Mene je jedan dječak lovio i skoro se lupio. Nisam našao drugo cvijeće, samo tebe. Ti si izrastao iz zemlje, a ja sam doletio.“

Maslačak: „Tebe je rodila mama?“

Leptir: „Da mama leptirica.“

Maslačak: „Tvoja je mama umrla tako što se nabola na trn?“

Leptir: „Ne, ona je stara, zato više ne može letjeti, zato sam ja pronašao tebe u vrijeme proljeća kada smo oboje izašli van i sada se možemo skupa igrati.“

Maslačak: „To mi izgleda kao dobra ideja, sve dok ne dođe zima.“

Time su djeca pokazala što su sve naučila i zapamtila.

Ono što J.B. smatra vrlo bitnim je to da je lutka od samog početka u skupini. Da lutka živi zajedno s djecom. Važno je da je djeca prihvate kao vlastitu prijateljicu, kao još jednog člana skupine. Tada se djeca mogu poistovjetiti s njom, tada lutka može riješiti sukob, tada lutka može donijeti novu pjesmu u skupinu, ponoviti naučeno, ponoviti pravila u skupini i najviše pridonijeti pozitivnoj atmosferi. U jaslicama lutka ima vrlo veliki značaj za dijete. Djeca koja tek dolaze na prilagodbu, kojima je još teško priviknuti se na novu sredinu i odvojiti se od svojih roditelja, lutka je ta koja djetetu može okupirati misli bar na trenutak. Vrlo bitno je da se djetetu olakša prilagodba i strah od odvajanja od obitelji pomoću njegove najdraže igračke - lutke koje je donijelo od kuće. Pomoću tog predmeta dijete ima dodir s domom sve dok ne uspostavi emocionalnu vezu s odgajateljem i dok strah ne prođe. Lutka može mahati zajedno s djetetom roditeljima, lutka može utješiti, zabaviti i biti tu za dijete kada mu je to najpotrebnije. Također odgajateljica govori kako je vrlo bitno promatrati i slušati djecu u igri s lutkama. Tako se može otkriti djetetov govorni potencijal, uvidjeti probleme u razvoju govora, ali i poticati govor općenito. Vrlo je važno biti podrška i potpora djetetu.

Nadalje, kod djece manje dobi, vrlo često se znaju pojaviti osjećaji ljutnje, bijesa, straha, tada lutka može pomoći jer će dijete lakše pokazati svoje emocije. Kada je u pitanju problemska situacija, konkretno, jednom prilikom u skupini su, kroz projekt „Otpornost“, živjele dvije lutke: lutka jež i lutka vjeverica. Djeca su se kroz taj projekt susreli s puno problemskih situacija i sukoba. Djeca su te lutke prihvatili kao dio sebe. To je više imalo smisla. Jer kada bi došlo do problema ili kakvog sukoba, vjeverica ili jež su pomogli u skupini. Jer što bi sada jež rekao na takvo ponašanje? Vidiš kako je vjeverica tužna i ne sviđa joj se tvoje ponašanje. Ili je preko razgovora s te dvije lutke dijete moglo uvidjeti svoju pogrešku puno lakše nego kroz razgovor s odraslim. Ono što bi odgajateljica u vezi s lutkom stavila na prvo mjesto to je emocija, a nakon

toga buđenje kreativnosti i mašte kod djeteta. Također, odgajateljica smatra kako veliki utjecaj lutka ostavlja na djetetov emocionalni, socijalni i spoznajni razvoj. Djeca postaju otvorenija, komunikativnija i vrlo bitno, suosjećajnija.

Naposljetku, s vremenom kako se sve više ide u rad s djecom kroz istraživanja, odgajateljica smatra kako je kreativnost i stvaralaštvo sve više zapostavljeno. Smatra kako uvijek trebamo biti otvoreni za nove stvari, nove prijedloge i svakodnevno kroz rad učiti nešto novo, no ne smijemo zaboraviti što djecu najviše veseli i čemu se najviše raduju i pri tome ostati i to primjenjivati. Trebamo znati i naučiti slušati djecu i njihove želje. Također, osim što trebamo promatrati dječji rad, ne smijemo zaboraviti obratiti pozornost na svoj rad, jer smo mi odgajatelji jedni od glavnih modela i primjera djeci, a kroz rad s lutkom to možemo vrlo dobro uočiti.

6. ZAKLJUČAK

Povijest lutkarstva seže daleko u najstarije civilizacije. Lutka je zajedno s čovjekom prošla dugi niz stoljeća, kako bi napokon postala samostalna. Od svoje najranije dobi dijete je emotivno vezano za lutku. Lutka je djetetov prijatelj koji ga neće iznevjeriti, ona mu pomaže u situacijama kada se dijete osjeća nemoćno i usamljeno. Od najranije dobi lutka služi kao prijelazni objekt djetetu kako bi se lakše odvojilo od svoje majke. Lutka potiče dijete da pokaže i lakše izrazi svoje emocije poput sreće, tuge, straha, ljutnje, te tako omogućuje da dijete neizravno komunicira s okolinom. Lutke se mogu pojaviti u raznim oblicima, na štapu, na koncu, ručne lutke, plošne lutke, mogu biti jednostavne ili složene. Upotreba lutke u dječjem vrtiću pokazuje da je lutka izvrsno sredstvo za motivaciju poticaj za bogaćenje djetetova emocionalnog, socijalnog i spoznajnog razvoja. Dijete razvija pozitivnu sliku o sebi, razne vještine, uči se samostalnošću i različitim oblicima stvaralaštva. Razvija svoju maštu i kreativnost, suradnju s drugim vršnjacima, uči razumjeti tuđe emocije i uči se poželjnim i prihvatljivim ponašanjima. Lutka u rukama odgajatelja i njegov način na koji će primijeniti lutku u skupini ovisi o njegovim mogućnostima, znanjima i sposobnostima, ali i o zainteresiranosti djece za isto. Odgajatelj treba znati kada i u koje vrijeme ponuditi ili koristiti lutku. Svaki odgajatelj bi trebao koristiti lutku u odgojno-obrazovnom procesu, jer se lutka pokazala kao vrlo dobar model i primjer djeci kroz koju mogu učiti. Odgajatelj kroz lutku može pratiti djetetov razvoj i napredak, ali i svoj vlastiti. Dijete kroz igru scenskom lutkom primjenjuje razne lutkarske predstave, dramatizacije, improvizacije te tako razvija kreativnost i stvaralaštvo.

LITERATURA

1. Bastašić, Z. (1988). *Lutka ima i srce i pamet*. Zagreb: Školska knjiga.
2. Brajša-Žganec, A. (2003). *Dijete i obitelj: emocionalni i socijalni razvoj*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
3. Glibo, R. (2000). *Lutkarstvo i scenska kultura : (prema programima hrvatskih sveučilišta)*. Zagreb: Ekološki glasnik.
4. Ivon, H. (2010). *Dijete, odgojitelj i lutka : pedagoške mogućnosti lutke u odgoju i obrazovanju*. Zagreb: Golden marketing - Tehnička knjiga.
5. Kraljević, A. (2003). *Lutka iz kutka*. Zagreb : Naša djeca d.o.o.
6. Majaron, E., Kroflin, L. (2004). *Lutka...divnog li čuda!*. Zagreb: Međunarodni centar za usluge u kulturi.
7. Paljetak, L. (2007). *Lutke za kazalište i dušu*. Zagreb: Međunarodni centar za usluge u kulturi.
8. Pokrivka, V. (1985). *Dijete i scenska lutka : priručnik za odgajatelje u dječjim vrtićima*. Zagreb: Školska knjiga.
9. Starc, B., Čudina Obradović, M., Pleša A., Profaca, B., Letica, M. (2004). *Osobine i psihološki uvjeti razvoja djeteta predškolske dobi. PRIRUČNIK za odgajatelje, roditelje i sve koji odgajaju djecu predškolske dobi*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.
10. Vukonić-Žunić, J., Delaš, B. (2006). *Lutkarski mediji u školi*. Zagreb: Školska knjiga.
11. Županić Benić, M. (2009). *O lutkama i lutkarstvu*. Zagreb: Leykam international.

IZJAVA

O samostalnoj izradi rada

Izjavljujem da sam ja _____ rođena _____

u _____ student/ica

_____ samostalno

provela aktivnosti istraživanja literature i napisala završni rad na temu

_____.

U Zagrebu, _____.

Potpis studenta _____